

Field : Theology

Type : Review Article

Received: 30.11.2018 - *Accepted*: 25.12.2018

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu*

Erdoğan KÖYÇÜ

Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Email: ekoycu@bartin.edu.tr

Öz

Emsâlu'l-Hadis, kişinin muhataplarına mesajını misâllerle verdiği bir eğitim ve öğretim metodudur. Peygamberimizin (s.a.s.) tebliğini en güzel şekilde sunabilmek için kullandığı metotlardan birisidir. Emsâl metodu, öğretmenlerin derslerinde etkin bir sunum yapabilmeleri, bir konuyu diğer bir konuyla kıyaslayarak verebilmeleri ve bu sayede muhataplarının kolay öğrenmelerini temin etmesi açısından da önemli bir husustur. “Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde mücadele et!” (Nahl,16/125) emri doğrultusunda Peygamberimiz (s.a.s.) öncelikle güzel öğütle mücadele mücadele etmiştir. Hendek savaşındaki şehri koruma konusunda Selmân-ı Fârîsî'nin (ö. 36/656) görüşünü beğenip uygulaması gibi zaman zaman Ashâb-ı Kirâm ile günlük meseleleri istişâre etmesi yanında çizgilerle öğretim metodu, muhataptan ziyâde onun yaptığı yanlışların öncelenmesi ve onların irdelenmesi uygulamış olduğu en güzel eğitim metotları olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle Kur'ân-ı Kerîm'de emsâlin nasıl kullanılmış olduğuna ışık tutacak bazı örnekler sunacağız. Peygamberimizin muhataplarına öğretmek istediklerini güzel örneklerle kıyasa giderek öğretmesi olarak tavsif edebileceğimiz Hadis Literatüründe Emsâlu'l-Hadîs denilen metodu ele alıp Hadis metinlerinden bazı örnekler sunulacaktır. Öncelikle Kur'ân ve Sünnet'in verdiği örneklerden bazılarını almayı hedefledik. Hadislerde genelde “misl” kelimesiyle örnekler zikredilmiştir. Bazen de kötü, iyi gibi zıt olan durumlar, önceki toplumların ve Peygamberimizin ümmeti gibi bir konudaki aynı veya zıt durumları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Emsâl, Kıyâs, Hz. Peygamber, Sahâbe-i Kirâm

***NOT**: Bu makale, 24-27 Nisan tarihleri arasında Lviv/Ukrayna'da düzenlenen 6. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi'nde sözlü olarak sunulan “ Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu ” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.

Muhammad's (p.b.u.h.) Training Methods From Education Methods (Examples)

Abstract

“Emsal al-Hadith” is an education and teaching method which is given as a message to the interlocutors. It is one of the methods that the Prophet (p.b.u.h.) uses to present his communication in the best possible way. This method is also important for teachers to be able to make an effective presentation in their classes to make a comparison with another subject and to provide easy learning of their interlocutors. “Call your Lord's way, wisdom, good advice and fight them in the most beautiful way!” (Nahl,16/125). In the direction of this order of the Prophet (p.b.u.h.) primarily struggles with the beautiful advice has fought. In order to protect the city in the battle of the trench, Salman al-Farisi (d. 36/656) like the application of the views and practice from time to time with the companions daily issues, as well as the teaching method of the line, rather than the interlocutor of his mistakes and their evaluation of the the most beautiful educational methods are seen.

We will first present some examples that will shed light on how the prophecy was used in the Qur'an. In the Hadith Literature, we will present some examples of the Hadith texts. First of all, we aimed to get some of the examples given by the Qur'an and Sunnah. In the hadiths, examples with the word of “misl” were mentioned. Occasionally, the same or opposite situation as in the case of the evil, the good and the opposite, the previous societies, Jews, Christians and the Ummah of the Prophet.

Key Words: Hadith, Examples, Comparison, Prophet, Companions.

1. Misâl-Emsâl Kelimelerinin Anlamları

Arapçada “**misl**” kelimesi “**şibh**” kelimesi ile benzerlik anlamında kullanılmaktadır. (İbn. Manzûr, 1990: 11: 610). Ebû'l-Feth Osmân İbn Cinnî'nin el-Mevsilî el-Bağdâdî (ö. 392/1002), “*Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki o, sizin konuşmanız gibi gerçektir.*” (Zâriyât, 51/22). ve “*O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.*” (Şûrâ, 42/11) âyetlerini “**misl**” ile “**şibh**” kelimelerinin aynı manaya geldiğine istişhâd için kullanmıştır. (İbn Manzûr, 1990: 11: 610).

“**Mesel**”, “**mesîl**” kelimelerinin de “**misl**” ile aynı anlamı taşıdığı ifade edilmiştir. (İbn Manzûr, 1990: 11: 610). “**Misl**” kelimesinin “**nazîr**” anlamına geldiği ile ilgili olarak da Mikdâm (b. Ma'dikerb)'ın (Mikdâm'ın, Peygamberimizin zikrettiği emsâle benzer bir emsâli şöyledir: “*Sen ve Rabbin gidin ve birlikte savaşın, biz burada oturacağız.*” (el-Mâide, 5/24) dediği gibi demeyeceğiz. *Senin dört bir yanında savaşacağız.*” dediği ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu sözlerden çok memnun olduğu rivayet edilmiştir. (Buhârî, 1992: Meğâzî, 4). rivayet ettiği: “*Bana bu Kitap misâli bir Kitap verildi.*” (Ebû Dâvûd, 1992: Sunne, 5). “*Haberiniz olsun, rahat koltuğunda otururken kendisine benim bir hadisim ulaştığı zaman kişinin: “Bizimle sizin aranızda Allah'ın Kitabı vardır. Onda nelere helâl denmişse onları helâl biliriz. Nelere de haram denmişse onları haram addederiz.” diyeceği zaman yakındır. Bilin ki, Rasûlullah'ın haram kıldıkları da tıpkı Allah'ın haram ettikleri gibidir.*” (Tirmizî, 1992: İlim 10; İbn Mâce, 1992: Mukaddime, 2) hadisini istişhâd için kullanmıştır. (İbn Manzûr, 1990: 11: 610).

“**Mesel**” kelimesinin Arapların kelâmında ma'rûf olmayan bir sıfat olduğu (İbn Manzûr, 1990: 11: 611, 612). “**mesîl**” kelimesinin “**fâzıl**” kelimesiyle aynı anlama geldiği (İbn Manzûr, 1990: 11: 613), “**timsâl**” kelimesinin ise tasavvur manasına geldiği ifade edilmiştir. (İbn Manzûr, 1990: 11: 613). “Eski deyişle “**darb-ı mesel**” veya “**mesel**” bazı anlaşılması zor fikirleri basite indirgeyerek anlatmaya denir.” (Uğur, 1996: 78). (Arap Edebiyatı'nda bazı çalışmalarda da mesele benzer hadislere yer verilmektedir. (Câhız, el-Beyân ve't-Tebyîn (nşr. Abduselâm Muhammed b. Hârûn), İbn Dureyd, el-Müctenâ, Ebû Mansûr es-Seâlibî, et-Temsîl ve'l-Muhâdara Emsâlu'l-Hadis'ten örnekler zikretmişlerdir. (Çetiner, 2004: 29: 299).

Misl'in **el-mislu'l-mûcezu's-sâir**, **el-mislu'l-kıyâsî**, **el-mislu'l-hırâfî** olmak 3 çeşit olduğu ifade edilmiş ve bunları anlamları verilmiş ve her bir kısmın örneklerle izahları yapılmıştır. (Abdülmeccid, 1992: 77-410).

2. Kur'ân-ı Kerîm'den Bazı Emsâl (Emsâlu'l-Kur'ân)

Kur'ân-ı Kerîm'de “**mesel**” misâl, örnek, benzer, hâl, sîret, durum, ibret, vasıf, özellik gibi anlamlara gelmektedir. (Çetiner, 2004: 29: 299).

Emsâlu'l-Kur'ân terimi ise “Kur'ân-ı Kerîm'deki meseller ve bunlardan bahseden ilim için kullanılmaktadır. “Mesel” kelimesi Kur'ân'da 69, emsâl ise 9 yerde zikredilmiştir. Mana ve maksadın insan ruhunda iz bırakan ve hayranlık uyandıran bir biçimde kısa ve özlü olarak ifade edilmesidir.” (Kandemir, 2004: 29: 299).

Allah Tealâ, geçmiş kavimlerin ve peygamberlerinin misâllerinden bazılarını Peygamberimize (s.a.s.) zikretmiştir: “Biz, Nûh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshâk'a, Yakûb'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyûb'e, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a da vahyetmiştik. Dâvûd'a da Zebûr vermiştik. Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler gönderdik. Anlatmadığımız peygamberler de gönderdik. Allah, Mûsa ile de doğrudan konuştu.” (Nisâ, 4/163-164).

(Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen misâlleri ele alan kitap ve tez çalışmalarından bazılarını zikrederim: **1.** Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm b. Miskîn el-Herevî (ö. 224/838), Emsâl, (17 hadisin bir kısmını açıkladıktan sonra derlediği 1386 meseli 19 bölüm ve 270 bâb halinde ele almıştır.) (Tüccar, 1994: 10: 245; Kırboğa, 1974: 218, Özbek, 1994: 77). **2.** Ebû Hilâl Hasen b. Abdillâh el-Askerî (ö. 382/992), Cemheretu'l-Emsâl, (Diğer mesellerin arasında emsâl tarzındaki birçok hadis alfabetik olarak verilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 299; Özbek, 1994: 77; Uğur, 1996: 78). **3.** el-Mâverdî Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basri (ö. 450/1058), Emsâlu'l-Kur'ân (el-Emsâl ve'l-Hikem), (300 Hadîs, 300 hikmetli söz ve beytin 10 bölüm halinde incelendiği kitap, Fuâd Abdulmun'im tarafından yayımlanmıştır. 1981 ve 1985 yıllarında İskenderiye'de yayınlanmıştır.) (Kandemir, 2004: 29: 298). Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi ile (Ulucami, nr. 1268) Leiden Kütüphanesi'nde birer yazması mevcuttur. (Çetiner, 2004: 29: 301; Kallek, 2003: 28: 186). **4.** Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyûb İbn Kayyım el-Cevziyye ez-Zurâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, el-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (43 açık, 11 gizli meselenin yer aldığı eser, Saîd Muhammed Nemr el-Hatîb tarafından 1403/1983 yılında Beyru'ta, Mûsâ Beyân Ulvân el-Alîlî tahkikiyle 1987 yılında Bağdat'ta yayınlanmıştır. (Çetiner, 2004: 29: 301). **5.** Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Musennâ, Mecmûu'l-Emsâl (Emsâlu's-Sâire'si), (Kırboğa, 1994: 57). Huseyin b. Fazl el-Becelî, Emsâlu'l-Kâmine fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (Anlam bakımından atasözleriyle aralarında uygunluk bulunduğu farz edilen 61 gizli meseli ihtivâ eden eser, Ali Hüseyin el-Bevvâb'ın tahkikiyle 1412/1992 yılında Riyad'da neşredilmiştir.) (Çetiner, 2004: 29: 299). **6.** Muhammed Ref'et Saîd, Delâletu'l-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1988 yılında Kahire'de yayınlanmıştır. (Çetiner, 2004: 29: 299). **7.** el-Abdelî, el-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1985 yılında Cidde'de yayınlanmıştır.) (Çetiner, 2004: 29: 301). **8.** Muhammed Câbir Feyyâz, el-Emsâl fî'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1988 yılında Bağdat'ta yayınlanmıştır.) (Çetiner, 2004: 29: 301). **9.** Veli Ulutürk, Kur'ân'da Temsîlî Anlatım Emsâlu'l-Kur'ân, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995. **10.** Yusuf Yurt, 1991 Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Kur'ân Meselleri” adlı bir Yüksek Lisans tezi hazırlamıştır. Bu konuda yazılan bazı makaleler ise şunlardır: **1.** Ulutürk, V., (1995), “Kur'ân-ı Kerîm'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'ân)”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 12, s. 29-48. **2.** Ulutürk, V., (1993), Kur'ân-ı Kerim'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'ân), Atatürk

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 11, s. 74-110. Kaya, S., “Emsâlu’l-Kur’ân Bağlamında Hakîm et-Tirmizî’nin “el-Emsâl mine’l-Kitâb ve’s-Sunne” adlı Eserinin Değerlendirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, c. 4, sy. 8, s. 86-103. 3.Şahin, Ş., “Mecmau’l-Emsâl’de Yer Alan Ef’al Veznindeki Hayvan Konulu Deyim ve Atasözleri Üzerine Bir İnceleme”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2008, c. 17, sy. 1, s. 177-191. 4.Ebu Süleyman Şeyh Sabır Hasan Muhammed, “Emsâlu’l-Ku’rân” (çev. Mustafa Hocaoğlu), Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2012, c. 12, sy. 1, s. 257-268. 5.Ömer, R., (2014), “Serdiyyetu’l-Emsâli’l-Arabiyye”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 19, s. 31, s. 342-357. 6.Batar, Y., “Bir Öğretim Yöntemi Olarak Emsâlu’l-Kur’an”, İslâmî İlimler Dergisi, 2013, c. 8, sy. 1, s. 323-346. 7.Kazan, R., “el-Meydânî’nin Mecmau’l-Emsâl” Adlı Eserinde Hz. Peygamber’e Ait Vecîzeler ve Edebî Özellikleri (II)”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, c. 2, sy. 37, s. 57-76.

Hz. Peygamberin (s.a.s.) misâllerle eğitim öğretim metodunu zikretmeden önce Kur’ân-ı Kerîm’de beyan edilen ve ibret ve öğüt alabilmemiz için bizlere arz edilen bazı misâlleri zikretmek istiyoruz.

2.1.Halîfe Olarak Yaratılacak İnsanın Melekler Tarafından Zikredilen Misâli

Allah Tealâ, Hz. Âdem’i yaratmak istediğinde, meleklerin O’na arz ettikleri misâl bu konuda zikredeceklerimizden biridir. “*Hani, Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” demişti. Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.” demişler. Allah da: “Ben sizin bilmediğinizi bilirim.” demişti. Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin.” dedi. Melekler: “Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” dediler.*” (Bakara, 2/30-32). Allah Tealâ yarattığı insanın kendisine öğretmesi sayesinde meleklerden daha bilgili olduğunu ise meleklerin ise kendilerine öğretilmeyen bir konuda bilgi sahibi olmadıklarını kıyasla beyan etmiştir.

2.2.Hz. İsa’nın (a.s.) Yaratılışının Hz. Âdem’e (a.s.) Benzemesi Misâli

Allah Tealâ, Hz. İsa’nın (a.s.) yaratılışının Hz. Âdem’e (a.s.) benzediğini Hıristiyanların iddia ettiği gibi O’nun: “Allah’ın oğlu olmadığını” bir emsâlle beyân etmiştir: “*Hani melekler şöyle demişti: “Ey Meryem! Allah, seni kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryem oğlu İsa Mesih’tir. Dünyada da, Âhiret’te de itibarlı ve Allah’a çok yakın olanlardandır.” “O, beşikte de, yetişkin çağında da insanlarla konuşacak, sâlihlerden olacaktır.” Meryem: “Ey Rabbin! Bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?” dedi. Allah, “Öyle ama Allah dilediğini yaratır. O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece “ol” der, o da hemen oluverir”*

dedi.” (Âl-i İmrân, 3/45-47). Bir misâlde anlatmıştır: (Ey Muhammed!) Bunu (bildirdiklerimizi) biz sana âyetlerden ve hikmet dolu Kur’an’dan okuyoruz. Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa’nın durumu, Âdem’in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona “ol” dedi. O da hemen oluverdi.” (Âl-i İmrân, 3/58-59).

Hız. Uzeyir’i (a.s.) Allah’ın oğlu diye iddia eden Yahudilere ve Hız. İsa’yı Allah’ın oğlu diye iddia eden Hıristiyanlara bu iddiaların iftiradan ibaret olduğunu “Yahudiler, Uzeyir Allah’ın oğludur, dediler. Hıristiyanlar da, Mesih (İsa) Allah’ın oğludur dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri sözlerdir. (Sözlerini) daha önce kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan bâtula) döndürülüyorlar!” (Tevbe, 9/30) ayetiyle hem iddiaları hem de iftiraları konusunda kıyasa da giderek bir misâlde ortaya koymuştur.

2.3.Ölülerin Nasıl Diriltildiğinin Misâli

Kur’ân’da zikredilen boğazlanması emredilen hayvanın diğer hayvanlarla çeşitli yönlerden kıyasını (“Meselde esas itibarıyla bir şeyin bir veya birkaç yönden başka bir şeye benzetilmesi söz konusu olup Kur’ân-ı Kerim’in getirdiği meselerde de bu özellik açık bir şekilde görülmektedir.” (Çetiner, 2004: 29: 299). Allah Teâlâ, ölülerin nasıl diriltildiğini İsrailoğullarına ispat için zikrettiği misâl ise şöyle beyan etmiştir: “Hani Mûsâ kavmine, “Allah, size bir sığır kesmenizi emrediyor.” demişti. Onlar da, “Sen bizimle eğleniyor musun?” demişlerdi. Mûsâ: “Kendini bilmez câhillerden olmaktan Allah’a sığınırım.” demişti. “Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki: O, ne yaşlı, ne körpe, ikisi arası bir sığırdır. Haydi, emrolduğunuz işi yapın.” Onlar, “Bizim için Rabbine dua et de, rengi neymiş? Açıklasın.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki, o, sapsarı; rengi, bakanların içini açan bir sığırdır.” dedi. “Bizim için Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın. Çünkü sığırlar, bizce, birbirlerine benzemektedir. Ama Allah dilerse elbet buluruz.” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki; o, çift sürmek, ekin sulamak için boyunduruğa vurulmamış, kusursuz, hiç alacası olmayan bir sığırdır.” Onlar: “İşte, şimdi tam doğrusunu bildirdin.” dediler. Nihayet o sığırı kestiler. Neredeyse bunu yapmayacaklardı. “Sığırın bir parçası ile öldürülene vurun.” dedik. İşte, Allah ölüleri böyle diriltir, düşünesiniz diye mu’cizelerini de size böyle gösterir. Hani, bir kimseyi öldürmüştünüz de suçu birbirinizin üstüne atmıştınız. Hâlbuki Allah, gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkaracaktı.” (Bakara, 2/67-72).

“Hani İbrâhîm, “Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster.” demişti. (Allah ona) “İnanmıyor musun?” deyince, “Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için” demişti. “Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Bakara, 2/260). Allah’ın, ölüleri nasıl dirilttiğini Hız. İbrâhîm’in (a.s.) kalbinin mutmain olması için bizzat

görerek öğrenmek istemesini dört kuş ile misâllendirmesi ile ilgili beyan ettiği ayetler bu hususta sunabileceğimiz en güzel örneklerden biridir.

2.4.İsrâiloğlularının Yiyecek Tercihleri Misâli

Allah Tealâ, Hz. Musa'nın (a.s.) risâletine inananların ona çıkardıkları sıkıntıları bazı misâllerle sunmuştur. Bunlardan biri de kendilerine verilen yiyecekler ile kendilerine verilmesini talep ettikleri yiyeceklerin birbirlerine kıyâs etmeleri idi: *“Hani, “Ey Mûsâ! Biz bir çeşit yemeğe asla katlanamayız. O hâlde, bizim için Rabbine yalvar da, o bize yerden biten sebze, kabak, sarımsak, mercimek, soğan versin.” demiştiniz. O da size, “İyi olanı düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Öyle ise inin şehre! İstedikleriniz orada var” demişti. Böylece zillet ve yoksulluk onları kapladı. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bunun sebebi, onların; Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor, peygamberleri de haksız yere öldürüyor olmaları idi. Bütün bunların sebebi ise, isyan etmek ve aşırı gitmekte oluşlarıydı.”* (Bakara, 2/61).

2.5.Mallarını Allah Yolunda Harcayanların Durumunun Başaktaki Tanelere Benzetilmesi Misâli

Allah Tealâ, mallarını Allah yoluna harcayanların durumu bir başaktaki tanelere ve o tanelerin verdiği ürüne benzetmiştir: *“Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohumun durumu gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”* (Bakara, 2/261).

2.6.Tevratla Amel Etmeyenlerin Kitap Yüklü Eşeğe Benzetilmesi

Allah Tealâ, Tevrat'ın hükümleriyle amel etmeyenlerin misâlini şöyle beyân etmiştir: *“Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”* (Cum'a, 62/5). Ayet asıl olanın kitapları biriktirmek değil, içerisindekilerini anlayarak gereğini yaparak yaşamak olduğunu ifade etmektedir.

2.7.Sivrisinek Misâli

Allah Tealâ, bir sivrisineği örnek vererek bunun niçin örnek verdiğini tartışma yapan ve bu örneğin bir hidayet veya sapıtma nedeni olduğunu beyan etmiştir.

“Allah, bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre sapanlar ise, “Allah, örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?” derler. Onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fâsıkları saptırır.” (Bakara, 2/26).

2.8.İnsanın Bir Sinek Karşısında Acziyeti Misâli

Allah Tealâ, insanların bir sinekle mukâyesinin yapıldığı bir misâli beyan etmiştir: “*Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah’tan başka tapıklarınız bir sinek dahi yaratamazlar, hepsi bunun için toplansalar bile. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de âciz, istenen de.*” (Hac, 22/73). Allah Tealâ’nın güç ve kudret sahibi, yaratıcı olduğunu insanın ise yaratmaktan âciz olduğunu ifade etmektedir.

2.9.Dirilişle Yaratılışın Kıyâslanması Misâli

Allah Tealâ, diriliş konusunda şüphe içinde olanlara insanın yaratılışının merhalelerini misâllerle zikretmiştir: “*Ey insanlar! Ölümden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi “topraktan”, sonra “az bir sudan”, sonra bir “alaka”dan sonra da yaratılışı belli belirsiz bir “mudga”dan yaratık ki size apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da tam gücünüze ulaşmanız için. İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz, onun üzerine yağmur yağdırdığımız zaman kıpırdar, kabarır ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir.*” (Hac, 22/5).

2.10.Dirilişi İnkâr Edenin Çürümüş Kemikler Misâli

Allah Tealâ, dirilişi inkâr edenin verdiği misâli zikrederek bunun nasıl gerçekleştirileceğini temsîli olarak beyân etmiştir. “*İnsan, bizim, kendisini “az bir sudan” yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?” De ki: “Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.*” (Yâsîn, 36/77-79).

Şöyle derler: “*Biz gerçekten gerisingeriye eski hâlimize mi döndürüleceğiz?” Bizler çürümüş kemiklere döndükten sonra mı?” “Öyle ise bu hüsrân dolu bir dönüştür.” dediler. Hâlbuki o, bir haykırıştan (Sûr’un üfürülmesinden) ibarettir. Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.” (Naziât, 79/10-14).*

2.11.Cehennem İle Anne Kucağının Kıyâsı Misâli

Allah Tealâ, Kıyâmet günü felaketlere maruz kalacak insanları kelebeklere, dağları da renkli yünlere benzetmiş, insanın en muhtaç olduğu dönemlerde anne kucağını arar gibi bir arayış içinde olacağını anne kucağıyla Cehennemi kıyaslayarak onların anne kucağı yerine “Hâviye”ye yaslanacağını ve Hâviyenin ise “kızgın bir ateş” olduğunu güzel misâllerle beyan etmiştir. “*Yürekleri hoplatan büyük felaket! Nedir o yürekleri hoplatan büyük felâket? Bilir misin nedir yürekleri hoplatan büyük felaket? O gün insanlar, her biri bir tarafa uçuşan küçük kelekler gibi olacaktır. Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacaktır. İşte o vakit, kimin tartıları ağır gelmişse, Artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır. Ama kimin de tartıları hafif gelirse, İşte onun anası (varacağı yer) Hâviye’dir. Bilir misin nedir Hâviye? O, kızgın bir ateştir.*” (Karia, 101/1-11).

2.12.İnkâr Edenlerle ve İman Edenlere Sunulan Kötü ve İyi İnsan Modelleri Misâli

Allah Tealâ, inanlara iyilerden 2 örnek ve inanmayanlara da kötülerden 2 örnek sunarak iyilerin ve kötülerin durumlarını kıyaslayarak şöyle beyan etmiştir: “*Allah, inkâr edenlere, Nûh’un karısı ile Lût’un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hânlük ettiler de kocaları, Allah’ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, “Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!” denildi. Allah, iman edenlere ise, Firavûn’un karısını örnek gösterdi. Hani o, “Rabbim! Bana katında, Cennette bir ev yap. Beni Firavûn’dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!” demişti. Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmrâ kızı Meryem’i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi.” (Tahrîm, 66/10-12).*

2.13.Elindekilerle Yetinmeyip Başkasının Elindekini Almak İsteyenin Misâli

Allah Tealâ, elindekilerle yetinmeyen kişinin, başkasının elindekini almaya kadar giden mal hırsının hangi boyutlara ulaştığını bizzat Peygamberimize (s.a.s.) bu haberin ona ulaşıp ulaşmadığı sorarak bir misâlle beyân etmiştir: “*Sana davacıların haberi geldi mi? hani onlar duvarı aşarak mabede girmişlerdi. Hani Dâvûd’un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu. Onlar, “korkma! Biz, iki davacı grubuz. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adâletle hükmet. Zulmetme ve bizi hak yola ilet.” dediler. İçlerinden biri şöyle dedi: “Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. İçlerinden biri şöyle dedi: “Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken “Onu da bana ver.” dedi ve tartışmada beni bastırdı. Dâvûd dedi ki: “Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu*

birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır...” (Sad, 38/21-24).

Burada temsîl ile hem bir kıssa anlatılmakta hem de bu kıssadan nasıl bir ders almamız gerektiği vurgulanmaktadır. Bu ayetten çıkarabileceğimiz hisse ise elindekilerle yetinip başkasının malına göz dikmemek, haksızlıkla başkasının malını almak için hileli bir yola girmemektir.

2.14.Güzel Sözün Ağaca Benzetilmesi

Allah Tealâ, güzel bir sözü kökü sağlam, dalları göğe yükselen ve meyve veren bir ağaca benzetmiştir: *“Görmedin mi, Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misâller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir.”* (İbrâhîm, 14/24-26).

2.15.Allah’ın Göğsünü İslam’a Açtığı Kimseyle Kalbi İmana Kapalı Kimsenin Misâli

Allah Tealâ Yağmurla ölü toprağı nasıl dirilttiğini ve göğsünü İslam’a açtığı kimseyle kalbi imana kapalı kimseyi şöyle kıyâs etmiştir: *“Görmedin mi, Allah gökten yağmur yağdırdı da onu yeryüzündeki kaynaklara ulaştırdı. Sonra onunla renkleri çeşit çeşit ekinler çıkarıyor. Sonra ekinler kuruyor da onları sapsarı kesilmiş görüyorsun. Sonra da Allah onları kurumuş çer çöp hâline getirir. Şüphesiz ki bunda akıl sahipleri için bir öğüt vardır. Allah’ın, göğsünü İslâm’a açtığı, böylece Rabbinden bir nur üzere bulunan kimse, kalbi imana kapalı kimse gibi midir? Allah’ın zikrine karşı kalpleri katı olanların vay hâline! İşte onlar açık bir sapıklık içindedirler.”* (Zümer, 39/21-22). en-Nesefî (ö. 710/1310) ayette zikredilen: “Renkleri farklı” ile “Yeşil, kırmızı, sarı, beyaz” ile ürünleri ise: “Arpa, buğday, susam” şeklinde tefsir etmiştir. (Nesefî, 1984: 3: 54).

3.Emsâlu’l-Hadis (Hadislerden Bazı Emsâl)

Bireylerin eğitim ve öğretiminde, onların kazanımlarını ihtiva eden müfredâtın hangi metotlarla öğretileceği büyük öneme hâizdir. Toplumunu oluşturan bireylerin alacağı eğitim-öğretimin sadece bir bilgi dağarcığı oluşturmaktan öte güzel metotlarla öğretilip hayata tatbikî (yaparak-yaşayarak öğrenme) olarak uygulanması, eğitim ve öğretimin gayesine ulaştığının tezâhürlerindedir.

Peygamberimizin (s.a.s.): “Yüce bir ahlâk üzerinde olduğu” (Kalem, 68/4) şeklinde takdimi ve: “Allah'a ve Âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için güzel bir örnek olarak (numûne)” olarak tavsif edilmesi (Ahzâb, 33/21), uyguladığı ve uygulanmasını tavsiye ettiği eğitim ve öğretim metotlarının önemini ortaya koyan iki delil olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bizlere: “Güzel bir örnek olarak” takdim edilen Peygamberimizin (s.a.s.) eğitim ve öğretim metotları, hem bizzat kendisinin Suffa'da eğitip, öğrettiği: “Ashâb-ı Suffa” olarak tavsif edilen Sahâbe-i Kirâm hem de gelecek nesillerin eğitim ve öğretimi için büyük bir öneme hâizdir. Peygamberimizin eğitim ve öğretimde kullandığı ilke ve metotlar üzerine makale: (Gürel, R., “Hz. Peygamberin (s.a.s.) Eğitim-Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke ve Metotlar”, Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi, C. 1, S. 2, 2013, s. 7-29). **Tebliğ Metodu** ile ilgili eser ve makale: (Erul, B., “Hz. Peygamber ve Beden Dili”, Hz. Peygamber'in Tebliğ Metodu Işığında İslam'ın Güncel Sunumu, TDV Yayınları, Ankara, 2006). **Beden Dili Metodu** ilgili makaleler ve tebliğ: (Karataş, M. “Hz. Peygamber'in Beden Dili”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İstanbul, 2003, sy. 8, s. 49-71. Kavaklıoğlu, M. “Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber”, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 6, 2004/2, s. 49-80. Kara, N., “Bir Bildirişim Dizgesi Olarak Beden Dili (Bir Metin Olarak Beden Dili)-Kur'an Örneği“, 17-18 Mayıs 2001 Kur'an ve Dil-Dilbilim ve Hermenötik-Sempozyumu, Bakanlar Matbaası, Erzurum, s. 423-442) **Çizgiler ile Eğitim Metodu** konulu makale: (Arslan, A. Resûlullah'ın (s.a.v) Anlatım Tarzında Beden Dili Unsurları: Jestler ve Çizimler, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, c. 1, sy. 1, s. 81-92) **Kıssa Metodu** ile ilgili ve yüksek lisans tezi: (Çakır, M. Bir Tebliğ Metodu Olarak Hz. Peygamber'in Hadislerinde Kıssa, (dan. Emin Aşıkkutlu), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2002). **Peygamberimizin (s.a.s.) Ashâb-ı Suffa'nın Eğitim ve Öğretiminde Kullandığı Metotlar** (Bu konuda yapılan doktora ve yüksek lisans tezleri için Bkz. Gözütok, Ş. Hz. Peygamber'in Mekke ve Medine Dönemindeki Hadislerinde Uygulanan Eğitim Metotları Buhârî ve Müslim Örneği (dan. Mustafa Tavukçuoğlu), (Basılmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 1995. Kaynak Can, Ç., Kur'ân-ı Kerim Çerçevesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Eğitim Yöntemleri ve Uygulama Örnekleri (dan. Abdurrahman Okuyan), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bayburt Üniversitesi, SBE, Bayburt, 2013) gibi metotlar Peygamberimizin eğitim ve öğretimde kullandığı en önemli metotlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Peygamberimizin (s.a.s.) risâletinden önce Araplar da emsâl metoduyla muhataplarına vermek istedikleri mesajı vermişlerdir. Bu konuda Abdülmecid Katamiş, el-Emsâlu'l-Arabiyye adlı bir eser telif etmiş, 1408/1988 yılında Dımaşk'ta neşretmiştir.

Emsâlu'l-Hadîs konusunda pek çok eser telif edilmiş, yüksek lisans ve doktora tezleri yapılmıştır. Bunlardan bazılarını zikretmek istiyoruz. 1.Ebû Arûbe (Hüseyn b. Muhammed b. Mevdûd el-Harrânî) (ö. 318/931), Emsâlu's-Sâire an Rasûlillah (Bu risâlenin bir nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Koğuşlar, 1096/2 numarada bulunmaktadır. (Kandemir, 2004: 29: 298; Uğur, 1996: 78; Özbek, 1994: 78).

2. Muhammed b. Alî el-Hâkim et-Tirmizî (ö. 320/932), el-Emsâl mine'l-Kitâb ve's-Sunne (Yazma Nüshaları: Aşîr Efendi, 1479, Paris Bibliotheque National, 5818 1979 yılında Kahire'de, 1409/1989 yılında Beyrut'ta yayınlanmıştır. (Uğur, 1996: 78). Eseri, Ali Muhammed el-Bicavî 1395/1975 yılında Kahire'de, Mustafa Abdülkadir Ata ise 1989 yılında Beyrut'ta neşretmiştir. (Abdulfettâh Abdullah Bereke, 1997: 15: 198-199).

3. Râmhumuzî (Ebû Muhammed b. Hallâd el-Hasen b. Abdirrahmân b. Hallâd el-Fârisî) (ö. 360/971) Emsâlu'l-Hadîs (el-Merviyye an Rasûlillah) (Hz. Peygamber'in çeşitli konuları açıklamak maksadıyla söylediği, çoğu Kur'an'da, bir kısmı Arap Edebiyatı'nda mevcut olan emsâle benzer 140 meseli 7 cüz halinde toplayarak şerh etmiştir. Günümüze kadar gelen Emsâlu'l-Hadîs kitapları içinde hadisleri âyet, hadis ve şiirlerle şerh edilen yegâne eserdir. Abdulâlî Abdülhamîd el-A'zamî'nin, rivayetlerin sağlamlık derecesini belirtip, gerekli gördüğü bazı kelimeleri açıklayarak 1404/1983 yılında Bombay'da yayınladığı kitap, Emetu'l-Kerîm el-Kureşîyye tarafından Almanca bir önsöz ve geniş indekslerle birlikte 1959 yılında Bonn'da neşredilmiş, el-Mektebetu'l-İslâmiyye bu baskıyı ofset olarak İstanbul'da tekrar yayınlamıştır. Eserin Ahmed Abdulfettâh Temmâm tarafından 1409/1988 yılında Beyrut'ta yapılan neşri de titiz bir çalışma ürünüdür. (Kandemir, 2004: 29: 298. Uğur, 1996: 78). Yazma Nüshası: Feyzullah Efendi, 266. Emetu'l-Kerîme el-Kureşîyye edisyonu 1388/1968 yılında Haydarabâd'da yayınlanmıştır. (Uğur, 1996: 78); (Özbek, 1994: 77-78.)

4. Ebû's-Şeyh (Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân el-Ensârî el-İsfahânî (ö. 369/979), Kitâbu'l-Emsâl fi'l-Hadîsi'n-Nebevî (373 rivayeti ihtiva eden eseri Abdülâlî Abdülhamîd Hâmid rivayetleri değerlendirmek suretiyle 2. Baskısını 1408/1987 yılında Bombay'da neşretmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298; Yardım, 1994: 10: 344). "Ebû's-Şeyh", "Nebî'den (s.a.s.) mervî olan 100 meseli müstemil olan 100 hadisi cem' etmiştir. (Özbek, 1994: 77).

5. el-Mâverdî Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-Basri (ö. 450/1058), el-Emsâl ve'l-Hikem 300 hadis, 300 hikmetli söz ve 300 beytin 10 bölüm halinde incelendiği kitap Fuâd Abdulmun'im Ahmed tarafından 1402/1981 yılında İskenderiye'de yayımlanmıştır. (Kandemir, 2004: 29: 298). 373 rivayeti ihtiva eden bu eseri Abdülâlî Hamîd rivayetlerini değerlendirerek 1408/1987 yılında 2. Baskısını yayınlamıştır. 300'er hadis, mesel-hikmet ve beyit içeren bir derlemedir. Fuad Abdulmun'im Ahmed, 1402/1981 yılında İskenderiye'de 1403/1983 yılında ise Devha'da yayınlamıştır. (Kallek, 2004: 28: 186),

6. Ebu'l-Fadl Ahmed b. Muhammed el-Meydânî (ö. 518/1124), Mecmau'l-Emsâl (Arap atasözlerine dair en iyi ve en kapsamlı çalışma olup alfabetik sıralanan 6000'den fazla atasözünün ortaya çıkışı, kullanılışı ve bunların taşıdığı dille ilgili güçlüklerin giderilmesine dair doyurucu bilgiler içermektedir. Eserde, Eyyâmu'l-Arab, muhtelif hadisler. Dört halife ve bazı önemli şahsiyetlerin vecizelerini 2 bölüm halinde (29 ve 30. bâblar) ele alınmaktadır. M. Muhyiddîn Abdülhamîd'in tahkikiyle Dâru'l-Marife yayınevi tarafından 2 cilt halinde Beyrut'ta neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298).

7. Abdulmecîd Mahmûd'un, Emsâlu'l-Hadîs (1975 yılında Kahire'de neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). Mücteba Uğur eseri şöyle takdîm etmiştir: "Hadîs İlimleri'ne dair bir mukaddime, Mesel ve önemi Emsâlu'l-Hadîs'ten misâller ve açıklamalar, mesel haline gelmiş hadislerden örnekler gibi kısımlardan oluşur. Hâtimesini teşkil eden el-Meydânî'nin zikrettiği 58 mesel hadisin tahrîci kısmı önemlidir. 1975

yılında Kahire’de basılmıştır.” (Uğur, 1996: 78). **8.**Muhammed el-Ğaravî, Emsâlu’n-Nebeviyye (Çağdaş Şîî âlimlerden olan müellif, Sünnî ve Şîî kaynaklarından derlediği Emsâlu’l-Hadîs niteliğindeki 655 rivâyeti şerh ederek 2 cilt halinde 1401 yılında Beyrut’ta neşretmiştir.) (Kandemir, 2004: 29: 298), **9.**Muhammed el-Ğaravî, Cemheretu’l-Emsâl (2 cilt halinde Dâru’l-Fikr yayınevi tarafından Beyrut’ta neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298) **10.**Ukkâşe Abdulmennân et-Tîbî (Tayyîbî), es-Sahîhu’l-Musned fi’l-Emsâl ve’l-Hikem (254 hadis derlenerek tahriri yapılmış eser Kahire’de 1983 yılında neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **11.**Abdulmecid Mahmud Abdulmecid, Nazârât Fikhiyye ve Terbeviyye fi Emsali’l-Hadîs (1413/1992 yılında Mektebetu’s-Sevâdî yayınevi tarafından Beyrut’ta neşredilmiştir. Eserde hadis İlimleri ve terimleri hakkında kısa bilgi verildikten sonra Müslüman-yağmur, Müslüman-toprak gibi mukâyeseli mesel tarzındaki hadislerden otuz beşi geniş şekilde açıklanmakta kısa ve özlü mesellerden 58 de kaynaklarıyla birlikte zikredilmektedir. (Kandemir, 2004: 29: 298) **12.**Mustafa İd es-Sayâsina, Zâhiretu’l-Emsâl fi’l-Kitab ve’s-Sunne ve Kelâmi’l-Arab ve Âsâruh fi Terbiyeti’l-Ceyli’l-Muslim, (1412/1992 yılında Riyad’da neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **13.**Ali Abdulfettah Ali, el-Emsâlu’n-Nebeviyye ve Hukmuhâ (1413/1993 yılında Kahire’de neşredilmiştir. Hz. Peygamber’in şahsına, zühde teşvik ve fitnelere sakındırma konularına dair emsâl tarzındaki 23 hadis 3 fasıl halinde şerh edilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **14.**Mahmud Seyyid Hasan, Revâiu’l-Beyân fi’l-Emsali’n-Nebeviyye 1409/1988 ve 1410/1990 yıllarında İskenderiye’de yayınlanmıştır. (Kandemir, 2004: 29: 298). **15.**Suleyman b. Halef el-Mısırî, el-Akvâlu’l-Arabiyye fi’l-Emsâli’n-Nebeviyye (Mücteba Uğur, “Çağdaş bir eser” olarak tanıtmıştır. (Uğur, 2004: 78). **16.**Arslan, A., Hadislerde Meseller ve Benzetmeler, Kastamonu, 2013. **17.**Muhammed Câbir Feyyâz, el-Alvânî, el-Emsâl fi’l-Hadîsi’n-Nebevî (el-Emsâl fi’l-Hadîsi’n-Nebevî’s-Şerîf, Câmiatu Aynışşems’de 1398/1978 yılında Doktora tezi olarak hazırlan bu eser, 1414/1993 yılında Riyad’da neşredilmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298). **18.** Durmuş, İ., Câhiliyye Şiirinde ve Kur’ân-ı Kerim’de Benzetme (dan. Muharrem Çelebi), (Basılmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1988). **19.**Fevzî Abdulazîz Raslân, el-Emsâl fi’s-Sunneti’n-Nebeviyye ve Eseruhâ fi’d-Da’ve ila’llah (1403/1982 yılında yapılan Yüksek Lisans çalışmasıdır. (Kandemir: 29: 298). Emsâl Hadislerini derleyen eserlerden birisi de Numan Yazıcı tarafından 2 Demek 40 Hadiste Emsal adıyla telif edilmiştir. (Rağbet Yayınları, İstanbul, 2007).

“Sahâbe ve tâbiînden bazılarının mesel haline gelmiş sözleri bulunmakla beraber bunlar Câhiliye devrinde söylenen mesellere nispetle oldukça azdır. Bu durum, Müslümanların Kur’ân ve hadislerdeki mesellere büyük önem verip onlarla yetinmesi ve ancak nâdir hallerde mesel kullanma ihtiyacı duyması ile açıklanabilir. Hulefâ-i Râşidîn içinde en çok meseli bulunan Hz. Ali’dir. Muallim Nâci (ö. 1311/1893) onun mesellerinden 280 kadarını derleyerek “Emsâl-i Ali” adıyla Türkçeye çevirmiştir. (Kandemir, 2004: 29: 298).

Peygamberimizin (s.a.s.) muhataplarına öğretmek istediklerini çeşitli örneklerle öğretmesi olarak tavsif edebileceğimiz Hadis Literatüründe *Emsâlu'l-Hadis* denilen metodu ele alıp Hadis metinlerinden bazı örnekler sunacağız:

3.1.Peygamberimiz (s.a.s.) ve Önceki Peygamberlerin (a.s.) Misâli

Peygamberimizin (s.a.s) kendisinden önce gönderilmiş peygamberlerle ilgili olarak Yüce Allah'ın vermiş olduğu misâllerin bir benzeri Kur'ân'da karşımıza çıkmaktadır. Allah Tealâ: “*Sen de öleceksin onlar da ölecek.*” (Zümer, 39/30). buyurarak hem bir misâl vermiş hem de kıyâsa giderek Hz. Muhammed'e ve tebliğ ettiği risâletin muhataplarına Bâkî kalacak olanın sadece kendisi olduğunu öğretmiştir. (“*Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikrâm sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacaktır.*” Rahmân, 55/26-27. âyetleri de bu hakikati ortaya koymaktadır.)

Peygamberimiz kendisinden önceki peygamberlerle kendisinin misâlini şöyle zikretmiştir: “*Benim ve benden evvelki Peygamberlerin misâli (şunun gibidir ki) Bir adam odalar inşa etti sonra onları hoş, güzel ve mükemmel hâle koydu yalnız binanın köşelerinden bir köşesinde bir tuğla eksik bıraktı. İnsanlar etrafında dolaşp yapısına hayran oldular ve şöyle dediler Niçin oraya tuğla konulmadı? Yapısı tamamlanmış olurdu. Muhammed (s.a.s.) o zaman şöyle buyurdu: “(İşte) o tuğla benim.”* (Hemmâm: 2016: 111).

3.2.Peygamberimizin (s.a.s.) Ümmetinin Misâli

Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum.*” (Muslim, 1992: Fedâil, 17).

Peygamberimiz (s.a.s) ümmetinin durumunu ateş yakan bir kimseye benzetmiş böcek ve kelebeklerin ateşe düşmesi tehlikesi gibi ümmetinin de Cehenneme düşme tehlikesi arz ettiğini, görevinin ise ümmetini bu tehlikeden korumaya çalıştığını bir misâlle arz etmiştir.

3.3.Peygamberimizin Ümmetine Bir Baba Gibi Olduğu Misâli

Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Ben sizin için bir baba gibiyim...*” (Şâfiî: 2015: 42). Bu hadiste ifade edilen husus ilgili “*Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.*” (Tevbe, 9/128). Âyetiyle ifade edildiği gibi Peygamberimiz bir baba ve anne şefkatiyle ümmetinin üzerine titremi onlara saadet-i dâreyini temin etmek için var gücüyle mücâdele etmiştir. Tâif'te taşlanmasına rağmen beddua etmemiş: “Gönderildiği kavim tarafından dövülüp yüzü kanatılan, bir taraftan yüzündeki kanı silen bir taraftan da: “*Ey Allahım kavimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar. Bilselerdi yapmazlardı.*”

(Buhârî, 1992: Enbiya, 54, İstîtâbetu'l-Mürteddîn, 5; Muslim, 1992: Cihâd, 37; İbn Mâce, 1992: Fiten, 23). Diye dua etmiştir. Bu hadisin yorumu şöyle yapılmıştır: “Halkın ezâ ve cefasına sabredip bağışlamak ve affedilmeleri için dua etmek peygamberlerin ortak tavrı, yani sünnetleri olmaktadır. Peygamberimizin önceki peygamberlerin hâlini anlatarak tutumuna delil getirmekte, sabrın peygamberlerce paylaşılan bir meziyet olduğunu göstermektedir.” (Nevevî, 2014: 1: 241).

3.4.Hz. Peygamberin (s.a.s.) Hidâyet ve İlimle Gönderildiğinin Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.) risâletinin hidâyet ve ilim ile teçhiz edildiğini topraklara düşen yağmura benzeterek şu misâle zikretmiştir:

Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin rivayet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır: “*Allah'ın benimle gönderdiği hidâyet ve ilim, topraklara düşen bol yağmura benzer. Bunlardan bazıları temizdir, suyu alır, bol bitki ve ot yetiştirir. Bazıları çorak arazidir, suyu yüzeyinde tutar. Bu sudan insanlar yararlanır; hem kendileri içerler hem de (hayvanlarını) sularlar ve ziraat yaparlar. Diğer bir toprak çeşidi de vardır ki dümdüzdür. O ne su tutar ne de bitki yetiştirir. Allah'ın dinini inceden inceye kavrayan, Allah'ın beni kendisiyle gönderdiğinden faydalanan, öğrenen ve öğreten kimse başını bile kaldırmayan ve kendisiyle gönderildiğim Allah'ın hidayetini kabul etmeyen kimsenin misâli işte böyledir.*” (Buhârî, 1992: İlim, 20; Muslim, 1992: Fedâil, 5).

Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin rivayet ettiği diğer bir hadiste ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) almış olduğu vahyi tebliğine itibar eden ve onun uyarılarına dikkat edenleri almış olduğu vahyi tebliğine itibâr etmeyenleri ve uyarılarına kulak vermeyenleri mukâyese ederek şu misâli vermiştir: “*Benim misâlimle Cenab-ı Hakk'ın benimle göndermiş bulunduğu şeyin misâli şu adamın misâli gibidir: “Bir adam kendi kavmine gelip: “Ben gözlerimle düşman ordusunu gördüm, tehlikeyi haber veriyorum, tedbir alın!” der. Kavminden bir kısmı tavsiyesine uyup, geceleyin, telaşa düşmeden oradan uzaklaşır. Bir kısmı da bu haberciyi yalanlar ve yerinden ayrılmaz. Ancak sabahleyin ordu onları yakalar ve imha eder. İşte bu temsîl bana itaat edip getirdiklerime uyanlarla, bana isyan edip Cenâb-ı Hakk'tan getirdiklerimi tekzip edip yalanlayanları göstermektedir.*” (Buhârî, 1992: Rikâk 26; Muslim, 1992: Fedâil, 16).

3.5.Beş Vakit Namazın Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.) beş vakit namaz kılanı, kılmayanla kıyaslayarak şu misâli vermiştir: Câbir b. Abdullah, Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “*Beş vakit namazın misâli, sizden birinin evinin önünden akan ve içinde her gün beş defa yıkandığı bir nehir gibidir.*” (Buhârî, 1992: Mevâkît, 6). Buyurarak nasıl beş defa yıkanınca insan üzerinde kir kalmazsa, beş vakit namaz kılan insanda da manevî kirden bir şey kalmaz şeklinde misal ile muhataplarına vereceği gerekli eğitimi vermiştir.

3.6.İkinci Namazını Kaçıranın Ailesini Malını Kaybetmiş Benzemesi Misâli

Nevfel b. Muâviye ed-Dîlî'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*İkinci namazını kaçırana sanki âilesini ve malını kaybetmiş gibidir.*” (Şâfiî, 2015: Mesâcid, 35). Hadisiyle Peygamberimiz ikinci namazını önemi vurgulamış, ikinci namazını kaçırana kişinin ailesini ve malını kaybetmiş kişinin hâline düşeceğini beyan etmiştir.

3.7.Sadaka Veren ile Cimrinin Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.) sadaka veren cömert ile vermeyen cimriyi kıyaslayarak şöyle beyan etmiştir: Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “*Cimri ile sadaka verenin durumu şu iki adam gibidir ki onların üzerlerinde göğüslerine veya boğazlarındaki kemiklere kadar uzanan demirden birer gömlek yahut kalkan (zırh) vardır. Sadaka veren, bir şey verdiği zaman zırh (demir halkalar) ellerini örtecek kadar derisinden uzaklaşır ve izleri silinir, cimri bir şey verecek olsa veya bunu aklından geçirecek olsa her halkası vücudunu ısırır (yahut diğer bir rivayette) sıkıştırır; (cimri) onu genişletmek ister fakat genişletemez.*” (Hemmâm, 2016: 112).

3.8.Kur’ân’ın Semâdan Arza Uzatılmış Bir İpe Benzetilmesi

Peygamberimiz (s.a.s.) Yezid b. Erkâm’ın rivayet ettiği bir hadiste, Kur’ân’ı gökyüzünden yeryüzüne uzatılmış bir ipe benzetererek şu misâli vermiştir: “*Size, uyduğunuz takdirde benden sonra asla sapıtmayacağınız iki şey bırakıyorum. Bunlardan biri diğerinden daha büyüktür. Bu, Allah’ın Kitabı’dır. Semâdan arza uzatılmış bir ip durumundadır. (Diğeri de) kendi neslim, Ehl-i Beytim’dir.* Başka bir rivayette “Allah’ın Kitabı ve Rasûlünün Sünneti” olarak zikredilmiştir. (Mâlik b. Enes, 1992: Kader, 3). *Bu iki şey, Cennet’te Kevser havuzunun başında bana gelip (hakkınızda bilgi verinceye kadar) birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Öyleyse bunlar hakkında, ardımdan bana nasıl bir halef olacağınızı siz düşünün.*” (Tirmizî, 1992: Menâkib, 31).

3.9.Kur’ân Okuyan ile Okumayanın Misâli

Peygamberimiz Kur’ân okuyanla okumayanın durumunu reyhan otu ve Ebû Cehil karpuzuna kıyaslayarak şöyle beyân etmiştir: “*Kur’ân’ı okuyan fâcir misâli reyhân otu gibidir. Kokusu güzeldir tadı acıdır. Kur’ân okumayan fâcirin misâli Ebû Cehil karpuzu gibidir tadı acıdır, kokusu da yoktur.*” (Buhârî, 1992: Et’ime, 30). Peygamberimiz, Kur’an’ı okumanın değerini muhataplarına böyle bir misâlle öğretmesi, eğitimin daha kalıcı olmasına ma’tuftur.

3.10.Sünnetini Bid'at ile Kıyas Ederek Bid'atten Sakınmamamızın Gerekliliği Misâli

Peygamberimiz (s.a.s.), sadece sözlerinde misâlleri zikretmekle yetinmemiş verdiği vaazlarda da benzeri misâlleri zikretmiştir. İrbâz b. Sâriye dedi ki: “Bir gün Rasûlullah (s.a.s.) bize namaz kıldırdı. Sonra yüzünü cemaate çevirerek çok belîğ ve çok manidar bir vaazda bulundu. Öyle ki dinleyenlerin gözleri yaşla, kalpleri de heyecanla doldu. Cemaatten biri: “Ey Allah’ın Rasûlü, sanki bu, bir veda konuşmasıdır, bize ne tavsiye ediyorsunuz?” dedi. “Size, Allah’tan sakınmanızı başınızda Habeşli bir köle olsa bile emirlerini dinleyip itaat etmenizi tavsiye ederim. Zira sizden hayatta kalanlar benden sonra nice ihtilaflar görecek. Öyle ise size sünnetimi ve hidâyet üzere olan Hulefâ-i Râsîdîn’in sünnetini hatırlatırım, bunlara uyun ve dört elle sarılın. Sonradan çıkarılan şeylere karşı da son derece dikkatli ve uyanık olun. Zira her yeni ortaya çıkarılan şey bir bid'attir, her bid'at de dalâlettir, sapıklıktır.” buyurdu.” (Tirmizî, 1992: İlim 16; Ebû Dâvûd, 1992: Sunne, 5).

3.11.Hz. Peygamber (s.a.s.) ile İman Edenlerin Misâli

Hiz. Peygamber (s.a.s.) kendisiyle ona tabi olanların durumunu Ebu Hureyre’den rivayet edilen bir hadiste şöyle beyan etmiştir: “Benim misâlimle sizin misâliniz, şu temsile benzer: Bir adam var ateş yakmış. Ateş etrafı aydınlatınca, pervaneler (gece kelekleri) ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ateşe kendilerini atmaya başlarlar. Adamcağız onları kurtarmaya (mani olmaya) çalışır. Ancak hayvanlar galebe çalarak çoklukla ateşe atılırlar. Ben (tıpkı o adam gibi) ateşe düşmemeniz için belinizden yakalıyorum, ancak siz ateşe ateşe koşuyorsunuz.” (Buhârî, 1992: Rikâk 26, Enbiya, 40; Muslim, 1992: Fezâil, 6; Tirmizî, 1992: Edeb, 82).

3.12.Hırsızlık Yapmanı Affeden Toplumlarla Kendi Ailesinden Hırsızlık Yapacak Kimseye Tutumu Misâli

İbn Şihâb ez-Zuhrî, Urve (b. Zubeyr)’nin kendisine şöyle haber verdiğini rivayet etmiştir: “Bir kadın Rasûlullah’ın (s.a.s.) zamanında Fetih Gazvesi’nde hırsızlık yaptı. Onun Kavmi (Benî Mahzûm) bu durumdan korktu. Usâme b. Zeyd’i Rasûlullah’a aracı gönderdiler. Urve şöyle dedi: “Usâme Rasûlullah ile o konu hakkında konuştuğunda Rasûlullah’ın (s.a.s.) yüzünün rengi değişti: Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Usâme’ye: “Allah’ın koyduğu cezâlardan biri hakkında benimle mi konuşuyorsun?” dedi. Usâme: “Ey Allah’ın Rasûlü beni affet dedi.” Sonra Allah Rasûlü ayağa kalktı. Allah’ı senâdan sonra halka şöyle hitap etti: “Sizden önceki milletler şu sebeple yok olup gittiler: “Aralarından soylu, mevki ve makam sahibi biri hırsızlık yapınca onu bırakıverirler, zayıf ve kimsesiz biri hırsızlık yapınca da onu hemen cezalandırırlardı.

Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsaydı, elbette onun da elini keserdim." Buyurdu. Sonra emretti kadının eli kesildi." (Buhârî, 1992: Megâzî 53, Enbiyâ 54, Muslim, 1992: Hudûd, 2. Ebû Dâvûd, 1992: Hudûd, 4; Tirmizî, 1992: Hudûd, 6; İbn Mâce, 1992: Hudûd, 6; Nesâî, 1992: Kat'u's-Sârik 6). Peygamberimiz had cezasının uygulanmaması konusunda tavassutta bulunan Usâme b. Zeyd'in talebini reddetmiş, böyle bir durumda akrabasının bile affedilemeyeceğini göstermiştir. Peygamberimizin böyle bir durumda kararlı tutum sergilemesi her dönemde: "Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun." Ayeti mucibince gereken cezanın herkese ayırt etmeksizin verileceği konusunda akrabamız dahi olsa adâletten ayrılmayınız." (Nisâ, 4/135). Emrinin uygulanması gerektiğinin hadisten te'yidi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.13. Dünya Hazır Bir Mal Olduğu Vurgusuyla İyi İle Kötünün Misâli

Amr (b. el-Âs)'dan rivayet edilen bir hadiste Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Dikkat edin dünya hazır bir maldır. İyi de kötü (günâhkâr) da ondan yer. Dikkat edin muhakkak ki âhiret sâdik bir eceldir. Kadîr olan Melik onun gerçekleştirecektir." Dikkat edin hayır tamamıyla Cennette'dir. Dikkat edin Muhakkak ki şer tamamıyla Cehennem'dedir. Dikkat edin Sizler Allah'tan sakınarak amel edin. Bilin ki sizler amelinizle arz edileceksiniz." (Şâfiî, 2015: 200). "Kim zerre ağırlığınca hayrı işlemişse onu görecektir, kim de zerre ağırlığınca şer işlemişse onu görecektir." (Zilzâl, 99/8). Hem hadiste hem âyette zikredildiği gibi Allah Tealâ tarafından her yapılan iyiliğin ve kötülüğün mutlaka karşılığının verileceğini beyan etmesi ve ayetlere yer verilmesi her iki kaynağın da ortak hakikatlere vurgu yaptığının delili olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.14. Bir İnsanın Hidâyetine Vesîle Olan Kişinin Mükâfatının Kızıl Tüylü Deve Sürüleriyle İfadesi Misâli

Sehl b. Sa'd'ın rivayet ettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) Hayber günü şöyle buyurmuştur: "Yarın bu sancağı muhakkak Allah'ın fethi elinde müyesser kılacak olduğu bir adama vereceğim ki o, Allah'ı ve Rasûlünü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever. Sabah olunca Allah Rasûlünün yanına erkenden gittiler. Her biri sancağın kendisine verilmesini umuyordu. "Ebû Tâlib oğlu Ali nerede? diye sordu. "Gözü ağrıyor." dediler. "Haber gönderin gelsin." buyurdu. Haber gönderilip getirildi. Allah Rasûlü (s.a.s.) tükürüğünü onun gözlerine sürdü ve ona dua etti. Hemen iyileşip bir şeyi kalmadı. Sanki hiç sancısı yokmuş gibi oldu. Daha sonra sancağı ona verdi. Ali şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar bizi gibi oluncaya kadar onlarla savaşılmı? "Acele etme! Önce sahalara in sonra onları İslâm'a çağır ve Allah tarafından onlara neyi vâcib kıldığını

haber ver. Vallahi Allah'ın seninle bir adamı hidâyete erdirmesi, senin için kızıl tüylü deve sürülerinden daha iyidir.” buyurdu. (Nesâî, Kitâbu Hasâisi Emîri'l-Mu'minîn Ali b. Ebî Tâlib, 1992: 15-16). Hadisinde beyan edildiği gibi kişilerin hidâyetine vesile olmak kızıl tüylü deve sürülerinin kendisine verilmesinden daha üstün bir kazanç olduğunu ifade etmiştir. Allah katında affedilemeyen suç olan şirkten bir insanı kurtarmak için gayret sarf etmek mükâfatların en üstünlerinden birisi olması tabiidir. Zira yine Peygamberimizin ifadesi ile: “Hayra delâlet eden onu işlemiş gibidir.” (Tirmizî, 1992: İlim, 14).

3.15. Ümmetin Yahûdî ve Hıristiyanları Takip Etmede Misâli

Hz. Peygamber (s.a.s.), ümmetiyle Yahûdî ve Hıristiyanları kıyaslamış, ümmetinin ahlâkî yönden onların durumlarına düşeceğini şöyle beyan etmiştir: “Siz sizden öncekilerin yolunu karıştı karışına arşını arşınına tıpatıp uyacaksınız. Hatta onlar bir kelerin deliğine girse bile onları takip edeceksiniz. “Ey Allah'ın Rasûlü bunlar Yahûdî ve Hıristiyanlar mı? dedik.” “Başka kim olacak!” buyurdu. (Buhârî, 1992: Enbiyâ, 50). Mehmet Sofuoğlu: “Sizden evvelkilerin yolu” başlığıyla verilen bu hadisin uygun bir başlıkla verilmiş bu sözün İsrâiloğulları yanında başkalarını da şâmil olduğunu ifade etmiş bu hadisteki Yahûdî ve Hıristiyanları takip etmeyi onların ahlâksızlıklarını takip etme olarak yorumlamıştır: “Buhârî'nin bunu burada (Kitâbu'l-Enbiyâ) zikretmesi hadiste Yahûdî ve Hıristiyanların ahlâksızlıklarına umûmî surette işaret edilmiş olmasındandır. Eski ümmetlerin tarihleri birçok fitne, fesat ve ma'siyetlerle doludur. Peygamber kendi ümmetinin de şirkten, küfürden başka bütün fena yollarda onları takip edeceklerini bir mu'cize olarak haber vermiştir.” Peygamberin (s.a.s.) Ümmetinin fena alışkanlıklarda Yahûdî ve Hıristiyanlara aynen haber vermekle mübalağa için hayvan deliğinden bahsettiği vurgulanmıştır.” (Sofuoğlu: 1987: 7: 3268).

3.16. Peygamberimizin Ümmetinin Yahûdî ve Hıristiyanlara Sûreten Benzememesi Misâli

Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Yahudiler ve Hıristiyanlar (ak saçlarını ve sakallarını) boyamazlar. Siz onlara muhâlefet ediniz.” (Buhârî, 1992: Enbiyâ, 51). Diğer bir hadiste bu hususla ilgili: “Müşriklere muhâlefet ediniz, bıyıkları, kısaltınız, sakalları salınız.” Buyurarak bu muhâlefetin saç ve sakalları boyayarak yapılabileceğini de beyan etmiştir.

Sonuç

Peygamberimizin (s.a.s.) kullandığı emsâl metodu, eğitim ve öğretimde kullanılacak en etkin öğretim metotlarından biridir. Emsâl metodu, genelde iki hususun birbirine benzerliklerine ve ayrılan yönlerine dikkat çekilip ve kıyâs yapılarak muhatabın verilen mesajı daha iyi anlayıp kavramasına yardımcı olmaya ma'tûftur.

Allah Tealâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de beyan ettiği misâllerde birbirine paralellik arz eden hususlar gibi zıtlık arz eden hususları da birbirine kıyâslayarak Peygamberimize (s.a.s.)

beyan etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen kıssalar da en güzel emsâl metotlarıyla tezyîn edilmiştir, kıssaların içeriğinin muhataplarına iyi ve güzel örneklerden hareketle hayatlarını tanzîm edebileceklerini vurgulamıştır.

Kur'ân'da zikredilen emsâl, beden dili, kıssa, çizgi vb. gibi bazı metotları Peygamberimiz de sahâbe-i kirâmın eğitim ve öğretiminde kullanmış ve onların bir sonraki nesillere aktaracakları bilgiyi bu şekilde temsiller ile aktarabileceklerine dair bir örneklik teşkil etmiştir.

Peygamberimiz de kullandığı emsâl metoduyla diğer peygamberlerle kendisini, Peygamberimizin ümmetinin misâlini, ümmetiyle diğer ümmetleri, iman edenle iman etmeyen, bir insanın hidayetine vesile olanın, Kur'ân okuyanla okumayanın, sadaka verenle sadaka vermeyenin, namazın ve Kur'an'ı Kerîm'in misâlleri gibi bazı misâlleri, temsîlî anlatım metoduyla muhataplarına arz ederek o hususu daha rahat anlayıp kavramalarına yardımcı olmuştur.

Kaynakça

- Kur'ân-ı Kerîm Meâli (2011). (terc. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), 12. Baskı Ankara, Yenigün Matbaacılık.
- Abdulmecid Mahmud Abdulmecid, (1413/1992). Nazârât Fıkhiyye ve Terbeviyye fî Emsâli'l-Hadîs, 2. Baskı, Beyrut, Mektebetu's-Sevâdî.
- Abdulfettâh Abdullah Bereke, (1997). "Hakîm et-Tirmizî" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 15: 198-199. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Arslan, A., (2013). Hadislerde Meseller ve Benzetmeler, Kastamonu.
- Arslan, A., (2014). "Rasûlullah'ın (s.a.v) Anlatım Tarzında Beden Dili Unsurları: Jestler ve Çizimler", Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 1, sy. 1, s. 81-92.
- Batar, Y., "Bir Öğretim Yöntemi Olarak Emsâl'ul-Kur'an", İslâmî İlimler Dergisi, 2013, c. 8, sy: 1, s. 323-346.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (1992). el-Câmiu's-Sahîh, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- Çakır, M., (2002). Bir Tebliğ Metodu Olarak Hz. Peygamber'in Hadislerinde Kıssa, (dan. Emin Aşıkkutlu), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Çetiner, B., (2004) "Mesel" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul.
- Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 29: 299.
- Durmuş, İ., (1988). Câhiliyye Şiirinde ve Kur'ân-ı Kerîm'de *Benzetme* (Dan. Muharrem Çelebi), (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir.
- Ebû Dâvûd Süleyman b. El-Eşas, (1992). Sunen, İstanbul. Çağrı Yayınları.

- Ebû'l-Fazl Cemâluddin Mukrim b. Manzûr, (1410/1990). Lisânu'l-Arab, Beyrut, Dâru Sâdır.
- Ebu Süleyman Şeyh Sabır Hasan Muhammed, “Emsalu'l-Ku'rân” (çev. Mustafa Hoccoğlu), Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2012, c. 12, sy. 1, s. 257-268.
- Erul, B. (2006). “Hz. Peygamber ve Beden Dili”, Hz. Peygamber'in Tebliğ Metodu Işığında İslam'ın Güncel Sunumu, Ankara, TDV Yayınları.
- Gözütok, Ş., (1995). “Hz. Peygamber'in Mekke ve Medine Dönemindeki Hadislerinde Uygulanan Eğitim Metotları Buhârî ve Müslim Örneği” (Dan. Mustafa Tavukçuoğlu), (Basılmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi SBE, Konya.
- Gürel, R., (2013) “Hz. Peygamberin (s.a.s.) Eğitim-Öğretim Modelinde Belli Başlı İlke ve Metotlar”, Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi, C. 1, S. 2, s. 7-29.
- İbn Mâce, (1992). Sunen, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- Kallek, C. (2003). “Mâverdi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul. Diyanet Vakfı Yayınları. 28: 186.
- Kandemir, MY., (2004). “Mesel” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 29: 298.
- Kara, N. “Bir Bildirişim Dizgesi Olarak Beden Dili (Bir Metin Olarak Beden Dili)-Kur'an Örneği“, 17-18 Mayıs 2001 Kur'an ve Dil-Dilbilim ve Hermenötik-Sempozyumu, Bakanlar Matbaası, Erzurum, s. 423-442.
- Karataş, M., (2003). “Hz. Peygamber'in Beden Dili”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İstanbul, sy. 8, s. 49-71.
- Kavaklıoğlu, M. (2004). “Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber”, Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 3, sy. 6, s. 49-80.
- Kaya, S., “Emsâlu'l-Kur'an Bağlamında Hakîm et-Tirmizî'nin el-Emsâl mine'l-Kitâb ve's-Sunne Adlı Eserinin Değerlendirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, c. 4, sy. 8, s. 86-103.
- Kaynak Can, Ç., (2013). “Kur'ân-ı Kerim Çerçevesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Eğitim Yöntemleri ve Uygulama Örnekleri” (dan. Abdurrahman Okuyan), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bayburt Üniversitesi, SBE, Bayburt.
- Kazan, R. “el-Meydânî'nin Mecmau'l-Emsâl Adlı Eserinde Hz. Peygamber'e Ait Vecizeler ve Edebî Özellikleri (II)”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, c. 2, sy. 37, s. 57-76.
- Kırboğa, MA. (1974). Kâmûsu'l-Kutub ve Mevzûâtı'l-Muellefât, Konya, Yeni Kitap Basımevi.
- Mâlik b. Enes, (1992). el-Muvatta, Çağrı Yayınları, İstanbul.

- Muhammed b. İdrîs eş-Şâfi, (2015). el-Musned (terc. Seyfullah Erdoğan), Sağlam Yayınevi, İstanbul.
- Muhammed Hamidullah, (2016). Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahîfe-i Hemmâm b. Münebbih, (terc. Kemal Kuşçu sad. Mesut Karaşahan), İstanbul, Beyan Yayınları.
- Muslim b. el-Haccâc, (1992). el-Câmiu's-Sahîh, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- en-Nesefî Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, (1984). *Tefsîru'n-Nesefî*, Kahraman Yayınları, İstanbul.
- Yazıcı,N. (2007). *İki Demet 40 Hadiste Emsâl*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Ömer, R., (2014). “Serdiyyetu'l-Emsâli'l-Arabiyye”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 19, sy. 31, s. 342-357.
- en-Nesâî Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb, (1413/1992). *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- en-Nesâî Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb, (1992). *Kitâbu Hasâisi Emîri'l-Mu'minîn Ali b. Ebî Tâlib*, (terc. Naim Erdoğan), İz Yayınları, İstanbul.
- en-Nevevî, Yahyâ b. Şeref, (2014). *Riyâzu's-Sâlihîn* (Terc ve Şerh: Mehmet Yaşar Kandemir, vdğr.) Erkam Yayınları, İstanbul.
- Sofuoğlu, Mehmet, (1987). Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Şahin, Ş., “Mecmau'l-Emsâl'de Yer Alan Ef'al Veznindeki Hayvan Konulu Deyim ve Atasözleri Üzerine Bir İnceleme”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2008, c. 17, sy. 1, s. 177-191.
- et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, (1992). Sunen, İstanbul, Çağrı Yayınları
- Tüccar, Z. (1994). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul. DiyanetVakfı Yayınları. 10: 245.
- Uğur, M., (1996). Hadis İlimleri Edebiyatı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ulutürk, V., (1995), “Kur'an-ı Kerim'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'ân)”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 12, s. 29-48.
- Ulutürk, V., (1993). Kur'ân-ı Kerim'de Meseller (Emsâlu'l-Kur'an), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 11, s. 74-110.
- Yardım, A., (1994). “Ebû's-Şeyh”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul. Diyanet Vakfı Yayınları. 10: 344.